

सृष्टिहस्तकम्” पत्रभङ्गप्रकारः “पत्रन्तु त्रिगुणीकृत्य
जङ्घे” त्रिगुणं त्यजेत् । शेषभागे लिखेद्वर्णान् गद्या
पद्यादिसंयुतान्” पत्रस्य रचनाक्रमः “राजलेखक
माह्वय नृपो ब्रूयात् प्रयत्नतः । पत्रं कुरु यथायोग्यं
गद्यपद्यादिसंयुतम् । पण्डितद्वयमानोय लेखको र-
हसि स्थितः । यथायोग्यानुसारेण पत्रं कुर्यान्मनो-
रमम् । दिनद्वयं त्वयं वापि विचार्य पण्डितेन वै ।
स्वभ्रान्तेर्दूषणं ज्ञात्वा विनिखेत् पत्रपुस्तके । सामान्य-
पत्रे संक्षिप्तं रहसि आवयेत्तृपम् । नृपाज्ञया शुभे
पत्रे विनिखेद्वाजलेखकः” लेखनप्रकारः “सङ्कृतं प्रथमं
दद्यान्मङ्गलार्थं विचक्षणः । मध्ये विन्दुं समायुक्तमधः
संप्राङ्कसंयुतम् । तदधः खलि विन्यस्य ततो गद्यां
सुशोभनम् । ततः श्रीशब्दरूपाणि पदव्यासक्रमं लिखेत् ।
भाषया संस्कृतेनापि कुशलं विनिखेत् सुधीः । ततः
शुभाशुभां वार्त्तां संस्कृतेः प्राक्तनैस्तथा । ततः प्रमाण-
सन्देशं ततो वार्त्तां नियोजयेत् । कीर्त्तिप्रोतियुतं पदं
ततः किमधिकादिकम् । पत्रप्रेषणश्लोकश्च अष्टमासादि-
संयुतम् । सर्वेषामेव पत्रेषु लिखनं चैवमीरितम् ।
सर्वेषामेव पत्राणां विधिं ज्ञात्वा लिखेत् यः । स्वदेशे
कीर्त्तिमाप्नोति तथा देशान्तरेष्वपि । एवं शास्त्रक्रमं
ज्ञात्वा यो लिखेद्वाजपत्रकम् । स राजमन्त्रिभिः साङ्गं
यशः प्राप्नोत्युत्तमम् । शास्त्रसन्दर्भमज्ञात्वा यो लिखे-
द्वाजपत्रकम् । स राजमन्त्रिभिः साङ्गं दुर्ग्रथो मह-
दाप्नुयात्” । पत्रनयनक्रमः “राजपत्रं नयेन्मूर्ध्नि,
जलाटे पात्रमन्त्रिणाम् । गुरुपत्रं नयेन्मूर्ध्नि ब्रा-
ह्मणानां तथैव च । यतिसद्व्राणिनाञ्चैव स्वामिनश्च
तथैव च । सादरेणैव यत्नेन तथा मूर्ध्नि धारयेत् ।
मायापुत्रस्य मितस्य हृदये धारयेत् सुधीः । प्रयोराणां
कण्ठदेशे पत्रधारणमीरितम् । एतेषाञ्चैव पत्राणाञ्चक्र-
धारणश्चक्षणम् । स्वन्वेषामपि पत्राणां नियमो नात्र
दर्शितः” । पत्रपठनप्रकारः “पत्रं हत्वा नमस्कृत्य
पूर्वाग्र्यं स्थापयेत् सुधीः । दक्षिणार्धं तु सदसि नृपामे
राजलेखकः । पत्रं वितत्य सदसि दिवारं मनसा पठेत् ।
स्फुटं पश्चात् प्रवक्तव्यमघोभी राजलेखकः । रहसि
आवयेत् पत्रं शुभं वा यदि वाऽशुभम् । पत्रं श्रुत्वा
विदित्वायं सभायां आवयेत्ततः । रहस्यपत्रं रहसि
नृपाग्रे आवयेदुद्दिष्टः । अशुभं नैव सदसि शुभं पत्रं
नृपाज्ञया । एवं क्रमेण पत्रार्थं आवयित्वा द्विजो-

त्तमः । नृपतेः सन्निधौ स्थित्वा नृपाज्ञासनुवर्त्तते” ।
पत्रचिह्नानि “जङ्घे” षडङ्गं त्यक्त्वा वर्त्तुलं चन्द्र-
विम्बवत् । कसूरीकुङ्कुमैः कुर्याद्वाजपत्रं सचिह्नितम् ।
मन्त्रिणां कुङ्कुमेनैव पण्डितस्यैव चन्दनैः । गुरुणां
चन्दनेनैव सिन्दूरेणैव स्वामिनः । भार्यायाश्चाप्यनृकेन
चन्दनैः पिष्टपुत्रयोः । सन्ध्यासिनां चन्दनेन यतीनां
कुङ्कुमेन च । रक्तचन्दनपङ्क्तेन भृत्यस्य सप्तदीरितम् ।
श्रीणितेनैव शत्रूणां पत्रचिह्नं प्रकल्पयेत् । एतेषाञ्चैव
सर्वेषां यथायोग्यानुसारतः । पत्रस्योङ्घे” त्रिगुणं
कुर्यात् चिह्नं सुवर्त्तुलम्” । राजपत्रस्य कोण-
च्छेदनप्रकारः “दक्षिणे पत्रकोणस्य अक्षस्तात् छेदयेत्
सुधीः । एकाङ्गुलप्रमाणेन राजपत्रस्य चैव हि” ।
राजपत्रादेः पदव्यासः “महाराजाधिराजश्च दान-
शौण्डं तथैव च । तथा सञ्चरितं योज्यं कल्पहस्तादिकं
न्यसेत् । यथायोग्यानुसारेण तथैव गुणभेदतः । राज-
पत्रेषु सर्वेषु पदव्यासक्रमं विदुः” । मन्त्रिपत्रस्य
“प्रवरं गुणभेदेन तथा सञ्चरितादिकम् । विन्यस्य विनि-
खेत् प्राज्ञो मन्त्रिपत्रे पदक्रमम्” । पण्डितस्य
“संख्यावद्वन्तिपदं शास्त्रार्थनिपुणादिकम् । पण्डिता-
नाञ्च पत्रेषु विनिखेदे पदक्रमम्” । गुरुपत्रस्य
“सांख्यसिद्धान्तिनिपुणं सनमस्कारकं पदम् । विन्यस्य
विनिखेत् प्राज्ञो गुरुपत्रे पदक्रमम्” । स्वामि-
पत्रस्य “प्रवर्यं सनमस्कारं प्राणप्रियादिकं पदम् ।
विन्यस्य विनिखेद्वीमान् स्वामिपत्रे पदक्रमम्” ।
भार्यायाः “प्राणप्रियापदं साध्वीपदं सञ्चरिता-
दिकम् । भार्यापत्रे लिखेद्विद्वान् पदक्रममनुत्तमम्” ।
पुत्रस्य “प्राणतुल्यपदं तद्वत्तया सञ्चरितादिकम् ।
आशीर्वचनसंयुक्तं पुत्रपत्रे पदक्रमम्” । पिह-
पत्रस्य “प्रभुवर्त्यं नमस्कारं तथा सञ्चरितादिकम् ।
विन्यस्य विनिखेत् पुत्रः पिहपत्रे पदक्रमम्” ।
सन्ध्यासिपत्रस्य “सर्ववाङ्मविनिर्मुक्तं सर्वशास्त्रार्थ-
धारणम् । सन्ध्यासियतिपत्रेषु विनिखेच्च पदक्रमम्” ।
सामान्यस्य “सामान्यभृत्यशत्रूणां विनियोज्यासकं
प्रति । शस्त्रावधेतिपदं आगस्त्यादिकं तथा । एतेषा-
मेव पत्रेषु यथायोग्यानुसारतः । विन्यस्य विनिखेत्
प्राज्ञः पदक्रममनुत्तमम्” । श्रीशब्दविन्याससंख्या यथा
“षड्गुरोः स्वामिनः पञ्च द्वे भृत्ये चतुरो रिपो ।
श्रीपद्मानां तयं मिले ईकेन पुत्रमार्थयोः” पत्रको० ।